

שם עולם

ונתתי להם בביתי יד ושם טוב מבנים ומבנות שם עולם אתן לו אשר לא יכרת (ישעיה נה)

מתורת גדולי ישראל שלא זכו להשאיר אחריהם זרש"ק

פרשת בא ה'תשפ"ד

בס"ד גליון 15

והיה הדם לכם לאת על הבתים: (יג)

דהנה צריך האדם להיות בבחינת דממה קודם כל דבר ודבר, היינו כשיפול במחשבתו לדבר איזה דבור אזי צריך להתבונן בשכלו האיך ומה ידבר, ויהיה מקודם בבחינת שתיקה היינו דממה להמתיק עצה האיך יפול הדבור מפיו, ולא ידבר בלתי כונה, ולקבל עליו עול אדנותו ית' ואח"כ ידבר. וזהו א-ד-נ-י שפתי תפתח (תהילים נא ז), פירוש שצריך לקבל עליו בתחלה עול אדנות כמרומז בשם אדנ"י, ואח"כ שפתי תפתח.

וזהו והיה הדם, בחינת דממה. לכם לאות על הבתים, קודם שישתלשל ממחשבותיכם בחי' אותיות, שיבנה מהם בתים בחי' תיבות (ספר יצירה פ"ד מ"ב), אז מקודם יהיה לכם דממה וכאמור. בת עין | רבי אברהם דב בער מאברישט בן רבי זוד | י"ב כסלו ה'תר"א

גם האיש משה גדול מאד בארץ מצרים בעיני עבדי

פרעה ובעיני העם: (יא)

הנה ידוע הנהגות הכבוד בעם ישנו משני פנים, או מעוצם חכמה של הנכבד ומדותיו האלקיות והנהגתו הנפלאה, או מפעולות זרות בלתי מושגות ופלאים יוצאים מגדר ההרגל הטבעי, עד כי יחשבוהו לאלקי.

והנה המכובד מהחכמה ויושר הנהגתו, הנה תחלת כבודו אצל החכמים האצילים בעם, הם היודעים להוקיר חכמתו, הם המבקרים הנהגתו הם החודרים בעין חודרת אל מדותיו, ומאשר לפליאוהו לשלם אמיתי יתפרסם שמו גם אצל ההמון וחרדת קודש ירעדו ממנו, אולם האיש המכובד מצד פעולותיו הזרות והנפלאות, הוא יהולל תחלה מן ההמון אשר בעינים טוחות יחשבוהו לאלקי, ולאמר כי הוא בלתי טבעי, ויטפלו עליו שקרים ופליאות זרות בספורים מפליאים, עד כי יתפרסם שמו אצל ההמון, וגודל הפרסום יעש כנפים גם בלבבות הנבונים בעם להטיל ספק בלבם לאמר לא לחנם יתפרסם שמו אצל ההמון, עד כי גם הם יכבדוהו, והנסייון יוכיח על זה.

והנה משה נקרא איש אלקים כי הנהגתו הבלתי טבעית היה אלקית באמת עלה לשמים וירד, גוזר ומצוה על כל חוקות הטבע ומשטרי השמים מפיח פיו ימלאו קצות ארץ שחין, בהרים ידו באו חיות מקצות ארץ, הנה ממפעלות כאלה ההמון במצרים נחרדו נבעתו חיל אחזתם. לא כן החרטומים ושרים בדם וצפרדע הקשו לבם לאמר כי הוא מפעולות הכשוף או דבר אחר הנעשה בפעולת הדמיון, עד כי אחרי כל התפלספותם הודו כי אצבע אלקים הוא, וכן אמרו עד מתי יהי זה לנו ולא אמרו האיש. פירוש שאינו איש כי יצא מגדר האנושי והנהגתו הטבעית, חכמתו וענותותו וכל מדותיו, חושש לטובת זולתו רחמן בכל הגיוניו ופעולותו, עד כי כל מבין שראוהו והתבונן בו אמר כי זה משה האיש האמיתי ומבלעדו אין ראוי האדם להקרא איש כי כולם כבהמות נמשלו נגדו, ומצד זה נתפרסם שמו אצל האצילים כי הם הבינו חכמתו והפליאו הנהגתו, ומצד זה נתפרסם שמו מתחלה אצל האצילים בעם החכמים, הם עבדי פרעה, ואחרי כן אצל העם.

וזה ביאור הכתוב גם האיש משה [מצד אנושיותו והנהגתו הטבעית] גדול מאד וכו' בעיני עבדי פרעה ובעיני העם שנתפרסם לעבדי פרעה קודם ואח"כ להעם והבן.

משך חכמה | רבי מאיר שמחה הכהן בן רבי שמשון קלונימוס קלמן | ד' אלול ה'תרפ"ו

ויאמר ד' וכו' בא אל פרעה וכו' ולמען תספר וכו'

התעללתי במצרים וידעתם כי אני ד': (א-ב)

ופרש"י על התעללתי, שחקתי. ואפשר כי בים שרצו מלאכי השרת לומר שירה אמר הקב"ה מעשי ידי וכו' כי אין הקב"ה שמח במפלתן של רשעים, וכאן התעללתי שחקתי במפלתן, כי שם כתיב וישבו ויחנו וכו' וידעו מצרים כי אני ד' וכאן וידעתם, שישראל ידעו כי אני ה'.

הרבה פעמים יש שישראל מתיסרים כדי לנקותם ולעורר בהם יראת ד' ואז כשנתקרבו להגאל, אמר ד' שמחה ושחוק הוא לפני כשאִסר ואכה את המצרים ולא ישראל, ועי"ז ישיגו ישראל ידיעת ד' משא"כ בים שהי' כדי שידעו מצרים כי אני ד', ובידיעתם את ד' אין כ"כ שמחה לפניו ית' כי ידיעת המצריים מד' לא כ"כ תשוקת ד' היא, כידיעת ישראל אותו ית' שע"ז היתה עיקר הבריאה בגין דישתמודעין לי' כנודע, ובפרט שבין כך ובין כך לא היו ישראל כבר מתיסרים בשעת זו לכן אין תקב"ה שמח במפלתן.

ובזה מובן הא ששאלו קדמונינו צוק"ל למה נענש פרעה הא לא היתה לו בחירה כי אני הכבדתי וכו' ולהנ"ל אם ישראל נענשים כמה פעמים אף שפשפש ולא מצא רק כדי להוסיף בהם ידיעת ויראת ד' היה יכול גם פרעה להתיסר כדי שידעו ישראל כי אני ד' בא אל פרעה וכו' ואם תחשב איך יתיסר הלא אין לו בחירה, כי אני הכבדתי וכו' למען שתי וכו' התעללתי שמחה וכו' וידעתם כי אני ד' לכן גם בלא בחירה יכול פרעה להתיסר, ושמחה לפניו ית' שישראל לא יתיסרו וגם יסיפו לדעת מד'. - יתר דברינו בזה איני זוכר.

אש קודש | רבי קלונימוס קלמיש שפירא בן רבי אלימלך הי"ד | ד' ה' בחשוון ה'תש"ד

למען תספר באוזני בנך ובן בנך את אשר התעללתי

במצרים וגו' וידעתם כי אני ה': (יב)

יש לפרש, מה שאמר כאן דוקא במכת ארבה, למען תספר באזני בנך ובן בנך. וגם מה שסיים וידעתם כי אני ה'. על פי מה שכתב הרמב"ן (שם י' יד) בשם רבנו (אפרים) [חננאל], שמשעה שהתפלל משה על הארבה, וסר הארבה ממצרים, מאותה שעה ואילך לא נראה ארבה בכל מצרים לעולם עד היום. וגם אם יבא לא ישחיתו, והוא אות קיים לדורות.

והנה, מעתה נמשך ממכת הארבה טובה גדולה לדורות להם, שינצלו ממכת ארבה. והוא יפלא, שתחת אשר הגיע להם עונש עבור ששיעבודו בנו, יקבלו עוד מתן שכר, ולמה. אמנם, הטעם כי אף שפרעה ומצרים הרשיעו הרבה עם ישראל, וקבלו עונשם הראוי להם, מכל מקום נמשך ממנו תועלת גדול, שנתקדש שם שמים ע"י זה. שנודע ה' משפט עשה, ונתגלה כבוד שמים, אף שלא כווננו על זה מעולם, אמנם אין הקב"ה מקפח שכר אפילו על שיחה נאה (נו"י מ:), מכש"כ על זה. על כן נשתלמו מידה כנגד מידה, שכמו שמהרעה שעשו נמשך גם טובה גדולה, וכמו כן מהעונש שקיבלו נמשך להם טובה גדולה, שמאז ניצולו ממכת ארבה הרגיל בארצות החמים. ומזה נדע כי הוא יתברך שמו נאמן לשלם שכר, ואינו מקפח שכר כלל. ובוזה יובנו הפסוקים הנ"ל, ומה שסיים (שמות יב) וידעתם כי אני ה', ופירש רש"י (ויקרא יט, טו ד"ה אני ה' ועוד), בכל מקום שהוא נאמן לשלם שכר, וא"ש בס"ד.

קרן לדוד | רבי אליעזר דוד גרינוולד בן רבי עמרם | א' סיון ה'תרפ"ח

ומת כל בכור: (יא ה)

ולא אמר והרגתי כל וגו' להיות כי ה' ברוך הוא פועל הטוב בידו אבל פעולת הרע יצו למשרתיו עושי דברו והם יעשו, לזה לא אמר והרגתי אלא ומת פירוש על ידי שליח, ומעשה ה', המה הזכרת הודעת הבכורות זה הוא וזה גורם כי המשחית ישחיתנו ומת, ומזה יתגלה פירוש אומרו והכיתי שהוא על ידי שליח.

עוד ירצה על דרך אומרם ז"ל (שבת דף לד.) 'יה ביה עיניה וקטליה, גם אמרו ונעשה גל של עצמות. והנה דברים אלו בהשקפה ראשונה ירחקם השכל כי איך תהיה ראיית צדיק לרעה והלא כתיב (משלי, כב) טוב עין הוא יבורך, גם ציין ר' שמעון בן יוחאי ז"ל (זהר ח"ג ר"א) לרע עין המזיק בעינו כי הוא חלק רע.

אכן אחר ההשקפה בדקדוק אומרם יהיב עיניה היה לו לומר ראה בו בעיניו, אלא להיות כי כל חלק רע שבעולם בהכרח כי יהיה לו דבר המעמיד כל שהוא מהחיוני שהוא בחינת הטוב כי חלק הרע שם מיתה יש לו ואיך יחיה ויהיה במציאות ואין צריך לומר שיתנועע וילך כבעלי חיים, לזה בהכרח שיהיה בו חלק כל שהוא מבחינה הנקראת חיים וזה חלק טוב. ובזה תשכיל להבין מאמרם ז"ל (סוכה דף נב.) כי לעתיד לבא יביא הקדוש ברוך הוא לס"מ וישחטנו במעמד הצדיקים וכו' עד כאן. ודברים אלו אין להם משמעות כי לא יוצדק שחיטה למלאך, ולמה שהקדמנו תהיה הכוונה כי יסיר ממנו חלק המחיה ובהסרת ממנו חלק הטוב זו היא שחיתו.

עוד יש לך לדעת כי כל מקור ישאף למינו וישאבנו, וזה הוא סוד בחינת בירורי ניצוצי הקדושה באמצעות נשמות ישראל ועסק תורתם, והצדיקים העצומים קדמונינו יכירו בהביטם באדם רשע לברר ממנו כח החיוני שהוא בחינת הטוב באמצעות הראיה הדקה אשר יביטו בעין החכמה להוציא חלק הטוב ההוא כי כשיתכוין למול ענף הקדושה תעשה בו נפש הצדיק כמעשה אבן השואבת לברזל הנקראת קאלמיט"ע בלע"ז שתוציאנו ממקום שנקבע שם בראיה, וה' עשה דמיונות בעולם להאמין אדם בתורת חכם.

ומעתה נמצא דעת אלוקים באומרו ומת כל בכור פירוש כי באמצעות שאני עובר בתוך מצרים בזה ימות מעצמו כל בכור כנתינת עין של חכמים ברשעים ועושים אותם גל של עצמות כי באמצעות כן יצא מהם החיוניות כמו כן הדבר הזה שיפריד מהם באמצעות העברתו שם כל נשמות הבכורות והבן הדברים. ואומרו כל בכור פירוש לא שתצא הנפש מהגוף לבד אלא שגם בחינת נפש תמות גוף ונפש של קליפת בכור מצרים. ואולי כי בזה לא נתעצם שום גלות עוד כבחינת גלות ושעבוד מצרים כי אבד כח הקליפה העצום שהוא בחינת בכור.

וראיתי לתת טעם למה לא יצאו ישראל אלא באמצעות מכת בכורות. עוד למה ה' הכה אפילו בכור שאינו מצרי דכתיב (לקמן י"ב כ"ט) בכור השבי. ואולי כי הטעם הוא לצד שמצינו שקרא ה' לישראל (לעיל ד' כ"ב) בני בכורי וכבר הודיענו רבותינו ז"ל (זהר ח"ב ב"ג) כי כל מה שברא ה' במדת הטוב גם זה לעומת זה עשה האלהים בבחינת הרע וכל בחינה ובחינה שיש בקדושה יש כנגדה בקליפה והקליפה מתאמצת ומתחזקת לאחוז בה, ולזה כנגד בחינת הבכורה שבקדושה היתה בחינת בכורה שבקליפה אוחזת ותוקפת בה לבל שלח עד אשר הרג ה' כל שם הבכורה שבקליפת מצרים בין של מצרים בין של האומות שהיו שם דכתיב עד בכור השבי ובכור

השפחה וכל בכור בהמה, וגם בכור ישראל קדש אותם ה' כאומרו (במדבר ח', י"ז) כל בכור וגו' הקדשתי אותם לי כדי שלא תשאר בכורה זולת של קודש אשר הקדיש ה', ולזה מת אפילו בכור בהמה, וכיון שנעקר שם זה נפל ענף הרע שהיה מחזיק בבכור הקדושה ולזה תכף יצאו בני ישראל והגם שמצינו שיצאו ורדפו אחריהם, חשבו שעדיין יש בהם כח לאחוז בהם, וצא ולמד מה עלתה בידם לא נותר בהם עד אחד.

אור החיים | רבינו חיים בן עטר בן רבי משה | ט"ו תמוז ה'תק"ג

ומושב בני אשר ישבו במצרים שלשים שנה

וארבע מאות שנה: (יב מ)

עיינ ת"י שתרגם תלתין שמיטין דשנין וגו'. ונראה דיש בזה ענין נפלא שהגלות התבטא ביותר בישיבתם במצרים בשנת השמיטה, דהנה כתיב בתורה והארץ לא תמכר לצמיתות כי גרים ותושבים אתם עמדי, ופירושו הוא שאם תרגישו עצמכם גרים בזה שתכירו כי הארץ שלי, אז תהיו תושבים עמדי, שתשבו ביחד אתי בארץ שלי בבחינת ישיבה בפלטין של מלך, והרגשה זו מורגשת גם בשנת השמיטה, שנקרא שבת מחמת שהארץ היא של השי"ת, כדאיתא ברש"י אני אמרתי שתזרעו שש ותשמיטו שנת השביעית כדי שתדעו שהארץ שלי, וע"י שנת השמיטה נעשה צורה אחרת גם בשאר השנים שנעשים תושבים עם השי"ת שזוהו עיקר צורת ישיבת הארץ.

והנה בגלות מצרים היו שני ענינים, הא' העבדות והב', גם הגלות מישיבת הארץ, והתחיל עוד בהיותם בארץ בבחינת כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם, וע"ז הדגיש הכתוב שישובו שלשים שמיטות בארץ מצרים, שכל שמיטה ושמיטה נחשב לזמן מסוים בפנ"ע מפני שבכל שמיטה היתה מתחדשת הרגשת ישיבת הארץ בבחינת ותושבים אתם עמדי. וזה נכון בע"ה.

והנה מש"כ אח"כ ומנין ארבע מאה ותלתין שנין מן דמליל ד' לאברהם, יתכן שהוא מפרש דגם הזמן שהיה מברית בין הבתרים עד לידת יצחק השלים את המנין, כי מצד הזמן היה צריך לחול תיכף הגלות, ואם היה יצחק נולד תיכף אז היה מתקיים כי גר יהיה זרעך, רק הגזירה לא היתה על אברהם בעצמו רק על זרעו. ובזה יתפרש מש"כ אח"כ על הפסוק ויהי מקץ שלשים שנה מסוף תלתין שנין עד דאיתליד יצחק, שבא לפרש מה שפרט אח"כ הכתוב השלשים שנה בפנ"ע שגם הם השלימו את הקץ רק נתחלק לשני זמנים זמן הגלות מצד הגזירה וזמן הגלות בפועל שהתחיל מלידת יצחק.

ובעיקר לשון הכתוב ומושב בני וגו', יתכן לפרש שישיבתם בארץ מצרים מקושר עם הארבע מאות שנה שהתחילו עוד מקודם משעת לידת יצחק, כי ע"י שהיו גם מקודם גרים עוד בהיותם בארץ כנען, ולא היה קשר שלם עם הארץ, ע"ז נתקשרו יותר בישיבת ארץ מצרים בעומק הגלות, וגם עומק הגלות היה לפי ערך אריכת זמן הגלות, ועיקר הגלות הוא ע"ש גלות מצרים, רק הזמן הקודם שהיו גם גרים מקודם פעל את עומק הגלות, וגם אריכת זמן הגלות פועל בעומק הגלות, כל זמן שהגאולה מתאחרת נעשה הגלות יותר עמוק ומשלים את הקץ, אבל עיקר צירוף הגלות היה ע"י גלות מצרים.

בית אהרן | רבי אהרן כהן בן רבי אברהם מרדכי | י"ח סיון ה'תשכ"א

הקדשת גליון

גליון פרשת בא מוקדש לעילוי נשמת שמעון חיים בן אלעזר שהשבוע פקודת שנתו.

להקדיש גליונות לעילוי נשמת להצלחת לזכות לזרע בר קיימא, בסך 100 ₪ לגליון.

ניתן לפנות: במייל cho0533161136@gmail.com בטלפון 053-3161136

לזרע בר קיימא: חיים שמעון בן לאה, דניאל בן גאולה, כמוס בן פלילה, אלעזר מנחם בן חסיה, לוי בן גאולה. לע"נ: חיים בן יהודה, שמעון ישראל בן מאיר צבי, חנה בת ראובן, דבורה לאה בת ברוך, ר' יששכר בן כמיסה, ר' גד בן זוהרה, אליהו בן הלנה, מרים בת משילדה. לזיווג הגון: הודיה בת רות.

יו"ל ע"י מערכת 'שם עולם' | ניתן להקדיש לע"נ ולזכות בזש"ק במערכת נדרים פלוס תחת השם קרן 'יד לתורה' בקסגוריית עלון 'שם עולם' | להרשמה לרשימת התפוצה ובכל עניין ניתן לפנות במייל cho0533161136@gmail.com, ובטלפון 053-3161136